

І.Я. Кулиняк, Л.І. Чернобай *

Національний університет "Львівська політехніка",

кафедра менеджменту організацій,

*кафедра менеджменту і міжнародного підприємництва

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ЛІЗИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ: СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

© Кулиняк І.Я., Чернобай Л.І., 2010

Уточнено сутнісну характеристику стратегічного планування лізингової діяльності. Запропоновано класифікувати види стратегічного планування лізингової діяльності промислових підприємств за ознаками: часова орієнтація; міра невизначеності; об'єкт планування; середовище планування; кількість суб'єктів планування; періодичність планування; наслідки отриманих результатів; рівень впливу ризику на процес та на результати планування; метод, який використовується під час планування.

Ключові слова: лізингова діяльність, стратегічне планування лізингової діяльності, процес планування лізингової діяльності, лізингодавець, лізингоодержувач, види планування лізингової діяльності.

In the article essence characteristics of leasing activity strategic planning is specified. It is suggested to classify the types of leasing activity strategic planning of industrial enterprises after the signs: sentinel orientation; measure of uncertainty; planning object; planning environment; amount of the planning subjects; planning periodicity; consequences of the results; level of risk impact on the process and on the results of the planning; method used in the planning.

Key words: leasing activity, leasing activity strategic planning, the process of leasing activity planning, lessor, lessee, types of leasing activity planning.

Постановка проблеми

Відсутність в Україні якісної, надійної та ефективної технології планування лізингової діяльності створює перешкоди для розвитку лізингу. Для активного розвитку та розширення діяльності підприємств необхідно окреслити пріоритетні напрямки реформування системи менеджменту, серед яких одне з провідних місць належить плануванню. Тому постає питання визначення сутності, класифікації та створення ефективного механізму лізингового планування для підприємств, як умови забезпечення високоприбуткової діяльності суб'єктів господарювання у нелегких ринкових умовах за наявності жорсткої конкуренції та обмеженості ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання аналізу змісту та сутності, системи класифікації процесу планування розглядали у своїх працях багато вітчизняних і зарубіжних науковців: Л. Басовський, В. Горемікін, А. Загородній, В. Іванова, Г. Лопушинська, О. Орлов, Н. Селюченко, Г. Тарасюк, Л. Шваб, Л. Швайка [1–3] та інші. Питаннями лізингу займається Міжнародна фінансова корпорація в межах проекту "Розвиток лізингу в Україні". Однак, проблемі планування лізингової діяльності присвячені лише поодинокі публікації.

Серед дослідників, що займалися дослідженням питань, пов'язаних зі специфікою об'єктів, умов та сфери застосування фінансового планування в лізингових компаніях можна відзначити лише російських авторів: В. Горемікіна, В. Газмана та О. Кіророва [4–6].

Т.М. Гордієнко [7] виділяє такі види фінансового планування в лізингових компаніях: 1) за суб'єктами: внутрішнє, зовнішнє; 2) за об'єктами: фінансове планування грошових потоків, фінансове планування лізингових платежів, фінансове планування лізингових внесків, фінансове планування фінансових показників, фінансове планування результатів діяльності; 3) за цільовим орієнтиром: перспективне фінансове планування, поточне фінансове планування, оперативне фінан-

сове планування, тактичне фінансове планування. Запропонована автором класифікація не є повною і не відбиває всі аспекти планування лізингової діяльності.

Загалом, можна відмітити, що розроблення теоретичних та методичних проблем планування є достатньо новою для вітчизняної науки і у зв'язку з новизною лізингу в Україні питання побудови та дії механізму планування лізингової діяльності промислових підприємств досліджено недостатньо.

Постановка цілей

Цілями статті є:

- уточнити сутнісну характеристику планування лізингової діяльності промислових підприємств;
- класифікувати види планування лізингової діяльності промислових підприємств за сутнісними ознаками групування.

Виклад основного матеріалу

Перед більшістю українських підприємств сьогодні постають проблеми, пов'язані з пошуком джерел фінансування технічного і технологічного оновлення виробництва. Нестача власних коштів, висока вартість залучення позикового капіталу, неможливість отримання довготермінових кредитів, обмежене бюджетне фінансування та іноземні інвестиції спонукають до активного пошуку нових організаційно-економічних форм залучення капіталу для здійснення відтворювальних процесів. Однією з форм вирішення проблеми структурної перебудови економіки, стримання спаду виробництва та фінансування економічного розвитку вітчизняних промислових підприємств є розвиток лізингових відносин.

Незважаючи на відносну новизну, брак досвіду та недосконалість законодавчої бази ринок лізингу в Україні протягом останніх років швидко зростає. Сьогодні іноземні банки входять на ринок, спрощуючи доступ до фінансування та збільшуючи можливості таких фінансових інструментів, як лізинг.

Малі і середні підприємства все ще не користуються перевагами лізингу в істотному обсязі. Великі підприємства сьогодні залишаються головними споживачами лізингових продуктів. Порівнюючи з сусідніми державами, український ринок лізингу доволі невеликий: всього 0,63 % ВВП, порівняно з 4,7 % у Венгрії або 1,1 % в Росії. Однак, якщо темпи росту зберуться, обсяг ринку лізингу досягне 4 мільярди дол. США. За умов сприятливого законодавчого середовища цифра могла би бути більшою [8].

Для забезпечення ефективного результату здійснення лізингової діяльності на підприємствах, необхідно сформулювати цілі, які прагне досягнути підприємство, визначити шляхи досягнення встановлених цілей та на підставі цього поставити завдання перед підрозділами підприємства та конкретними виконавцями, тобто спланувати лізингову діяльність.

Стратегічне планування лізингової діяльності повинно забезпечувати підприємствам основу для прийняття правильних управлінських рішень, знижувати ризик та надати можливість знайти найефективніші напрями дій. Стратегічне планування повинно бути гнучким, постійно адаптуватися до постійних змін як на підприємстві, так і в зовнішньому середовищі. Підприємства можуть використовувати стратегічне планування лізингової діяльності з метою виходу із кризи та безнадійних ситуацій, оновлення виробництва, підвищення рівня збуту продукції тощо.

Як відомо, лізингова діяльність, будучи одним з напрямів діяльності підприємства, є об'єктом планування. Своєю чергою, лізингову діяльність на промислових підприємствах можна розглядати у трьох аспектах, кожен з яких становить окремий об'єкт планування. Тобто, підприємство може виступати як лізингоодержувач, лізингодавець або продавець (постачальник) предмета лізингу.

Вищенаведені аспекти вимагають своїх особливостей планування, хоча суб'єкт планування один – підприємство, яке поєднує здійснення двох (чи трьох) напрямів лізингової діяльності.

Узагальнено процес стратегічного планування лізингової діяльності можна здійснювати в такій послідовності циклічного характеру: встановлення цілей, аналіз попередньої діяльності, оброблення додаткових інформаційних потоків, визначення завдань на плановий період, розроблення варіантів планових рішень, оцінювання розроблених варіантів та прийняття остаточного планового рішення, виконання плану, отримання результату.

На нашу думку, стратегічне планування лізингової діяльності можна визначити як цілеспрямовану діяльність господарюючих суб'єктів, що передбачає визначення цілей підприємства на певну перспективу, оптимальних засобів, шляхів та умов реалізації лізингових проектів з метою фінансування капіталовкладень, оновлення основних виробничих фондів, активізації збуту продукції тощо.

Для формування ефективного процесу стратегічного планування лізингової діяльності необхідно сформулювати якісну класифікацію видів стратегічного планування лізингової діяльності промислових підприємств.

На основі власних досліджень авторів та аналізу наукової та науково-практичної літератури [1–7] можна запропонувати класифікацію видів стратегічного планування лізингової діяльності промислових підприємств (див. таблицю):

Класифікація видів стратегічного планування лізингової діяльності промислових підприємств

№ з/п	Класифікаційна ознака	Види	Характеристика виду
1	2	3	4
1.	Часова орієнтація	а) реактивне	Орієнтоване на використання досвіду минулого, старих організаційних форм та традицій, що вже давно склалися на підприємстві
		б) інактивне	Орієнтоване на нинішній стан підприємства, на повне задоволення сьогоденням
		в) преактивне	Орієнтоване в основному на майбутнє, на здійснення безперервних змін в різних напрямках діяльності підприємства. Спрямоване на пошук оптимального рішення, вибір альтернатив розвитку
		г) інтерактивне	Орієнтоване на проектування такого прообразу майбутнього, параметри якого будуть ідеальними для підприємства, а також пошук шляхів для його побудови
2.	Міра невизначеності	а) детерміноване	Планування лізингової діяльності здійснюється в середовищі, яке можна повністю передбачити
		б) стохастичне (імовірнісне)	Планування лізингової діяльності здійснюється в умовах часткового передбачення результату
3.	Об'єкт планування	а) фінансове	Планування обсягу фінансових ресурсів, необхідних для виробничо-господарської діяльності підприємства, а також джерел їх надходження. Фінансове планування можна поділити на підвиди: – планування грошових потоків; – планування лізингових платежів; – планування фінансових результатів діяльності підприємства
		б) Інноваційне та інвестиційне	Передбачає планування залучення інвестицій у відтворення та розширення виробничої бази у формі лізингу; впровадження інноваційних рішень на засадах лізингу тощо
		в) маркетингове	Передбачає планування можливого обсягу продажу продукції у формі лізингу, планування шляхів та методів здійснення маркетингової діяльності підприємства для активізації продажу продукції; дослідження ринку лізингових послуг; визначення потенційних лізингоотримувачів (для лізингодавців) та лізингодавців (у випадку, якщо підприємство виступає в ролі лізингоотримувача)
		г) виробниче	Планування необхідного обсягу виробництва продукції, яка буде продана на засадах лізингу; планування та визначення необхідного розміру заміни та розширення виробничих потужностей підприємства на засадах лізингу, визначення оптимального обсягу купівлі лізингових об'єктів (обладнання, транспорту тощо); оптимізація витрат на оновлення обладнання на умовах лізингу тощо

1	2	3	4
		д) планування персоналу	Визначення чисельності працівників, які будуть задіяні до процесу планування та реалізації лізингової діяльності, структури та показників ефективності використання праці в плановому періоді, формування фонду оплати праці
4.	Середовище планування	а) внутрішнє	Планування лізингової діяльності здійснюється планово-економічним відділом підприємства та реалізація планів покладається на працівників цього ж підприємства
		б) зовнішнє	Планування лізингової діяльності здійснюється материнською компанією, а виконання планів здійснюють структурні підрозділи підприємства (філії, дочірні компанії), тобто планування відбувається за принципом “зверху-вниз”. Також сюди належать планування, яке здійснюється на замовлення підприємств незалежними компаніями
5.	Кількість суб’єктів планування	а) індивідуальне внутрішнє	Планування лізингової діяльності на підприємстві здійснюється одним працівником (плановиком), який є штатним працівником, або працівник, який працює тимчасово на час складання планів
		б) індивідуальне зовнішнє	Планування лізингової діяльності на підприємстві здійснюється залученим зовнішнім консультантом з питань планування
		в) групове (колективне)	Планування лізингової діяльності здійснюється службою планування, до складу якої може входити від двох-трьох до 100 осіб
6.	Періодичність планування	а) періодичне	Проводиться періодично, з великим інтервалом, як правило в непередбачених ситуаціях, внаслідок змін зовнішнього або внутрішнього середовища
		б) постійне	Проводиться постійно
7.	Наслідки отриманих результатів	а) економічне	Планування проводиться з метою досягнення економічного ефекту: зростання продуктивності праці, збільшення прибутку, зниження собівартості продукції, що виготовляється на обладнанні, придбаного на основі лізингу
		б) соціальне	Планування проводиться з метою досягнення соціального ефекту: поліпшення умов праці, поліпшення екологічних параметрів шляхом використання новішого обладнання, взятого в лізинг
		в) економічно-соціальне	Планування проводиться з метою отримати максимальний економічний ефект при заданих параметрах соціального характеру
8.	Рівень впливу ризику на процес та результати планування	а) планування з відсутнім (або мінімальним) рівнем ризику	Вплив ризику практично відсутній або мінімальний
		б) планування з допустимим рівнем ризиком	Обсяг втрат обмежується прибутком від здійснення лізингової діяльності
		в) планування з критичним рівнем ризиком	Обсяг втрат обмежується виручкою від здійснення лізингової діяльності
		г) планування з катастрофічним рівнем ризику	Небезпека втрати майна підприємством (банкрутство)
9.	Метод, який використовується при плануванні	а) інтуїтивне	При плануванні використовуються інтуїтивні методи планування, які базуються на знаннях та досвіді, вивченні думок експертів
		б) формалізоване	Планування здійснюється за допомогою використання математичних методів та моделей, які дають змогу кількісно оцінити результат та шляхи досягнення результату
		в) комплексне	Використання при плануванні економіко-математичних методів та моделей та інтуїтивних методів

Проблема класифікації видів планування лізингової діяльності ні в науковому, ні в практичному сенсі не є повністю завершеною і потребує свого подальшого удосконалення відповідно до вимог реалій нинішнього часу.

Висновки

На основі аналізу наукової та науково-практичної літератури автори уточнили сутнісну характеристику стратегічного планування лізингової діяльності. Відсутність повної та якісної класифікації лізингового планування спонукали авторів запропонувати власну класифікацію видів стратегічного планування лізингової діяльності промислових підприємств, що наведено у таблиці.

Отже, ефективна діяльність суб'єктів лізингових відносин насамперед залежить від якісної системи лізингового планування, значення якого все більше зростає в ринкових умовах господарювання і нині на підприємствах це все більше розуміють.

Перспективи подальших досліджень

У подальших дослідженнях необхідно сформувати якісну систему планування лізингової діяльності відповідно до запропонованої у статті класифікації, розробити процедури, методи, напрями підвищення ефективності планування лізингової діяльності.

1. *Економіка підприємства: Підручник / За ред. А.В. Шегди. – К.: Знання, 2006. – 614 с.*
2. *Загородній А.Г. Планування та організація оновлення основних засобів на засадах лізингу: Монографія / А.Г. Загородній, Н.Є. Селюченко. – Львів: ЛБІНБУ, 2002. – 143 с.*
3. *Іванова В.В. Планування діяльності підприємства: Навч. посібник / В.В. Іванова. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 472 с.*
4. *Газман В.Д. Финансовый лизинг: Учебн. пособие / В.Д. Газман. – М.: ГУВШЭ, 2003. – 392 с.*
5. *Горемыкин В.А. Лизинг / В.А. Горемыкин. – М.: Информцентр XXI века, 2005. – 943 с.*
6. *Киркоров А.Н. Управление финансами лизинговой компании / А.Н. Киркоров. – М.: Альфа-Пресс, 2006 – 164 с.*
7. *Гордієнко Т.М. Фінансове планування в лізингових компаніях [Електронний ресурс] / Т.М. Гордієнко. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/14.NTP_2007/Economics/21822.doc.htm.*
8. *Експрес-результати дослідження ринку лізингу України – 2007 // Лізинг в Україні. – 2007. – № 3. – С. 1–5.*